İDİL

TEMEL SANAT EĞİTİMİNDE NOKTA ÇALIŞMASININ OLANAKLARI VE SANATÇI ESERLERİNDE KARŞILIKLARI

Hüseyin SÖNMEZ
Doç.Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, hsonmez@mersin.edu.tr ORCİD:0000-0003-3911-9490

Sönmez, Hüseyin. "Temel Sanat Eğitiminde Nokta Çalışmasının Olanakları ve Sanatçı Eserlerinde Karşılıkları". idil, 98 (2022 Ekim): s. 1516–1524. doi: 10.7816/idil-11-98-10

ÖZ

Temel sanat eğitimi dersi Bauhaus Okulu/Ekolünün mirası olarak bugün ülkemizin güzel sanatlar eğitimi veren birçok fakültesinde, birinci sınıf dersi olarak okutulmaktadır. Genel amaç olarak ders kapsamında, sanatın ilke ve kuralları, grameri, dili, nokta, çizgi, leke, renk, doku gibi plastik sanatların elemanları, uygulama ve değerlendirme ilkeleri çerçevesinde, pratik ve teorik çalışmalar yoluyla öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu ders klasik, usta çırak atölye eğitiminden farklı olarak, teknoloji ve sanayi ürünlerinin doğayı gittikçe görsel/fiziksel olarak kirletilmesine alternatif olarak, çevreyi estetik kılacak tasarımcı ve sanatçıları yetiştirmeyi amaçlayan, eğitim modellerinin sonucudur. Okulların ders programları farklılıklar gösterse de çoğunlukla bu ders kapsamında nokta konusuna sanatta açık-orta-koyu ton ilkelerini öğretme çerçevesinde yer verilmektedir. Yazı kapsamında Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Sanat Eğitimi dersi içerisinde nokta çalışması konusunda üretilen işlerin teknik ve yöntemleri tartışılmıştır. Nokta konusu plastik sanatların en küçük elamanı olarak ele alınmış, kompozisyonu oluşturma ve biçim alma olanakları, teknik ve yöntem çeşitlilikleri açısından incelenmiştir. Plastik sanatların dilini öğretmede oldukça etkili olan konunun, sanat tarihi ve günümüz sanatında üretilen işler üzerinden karşılıkları incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, nokta, dil, biçim, temel sanat eğitimi

Makale Bilgisi:
Geliş: 7 Eylül 2022 *Düzeltme:3 Ekim 2022* *Kabul: 22 Ekim 2022*

© 2022 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Temel sanat eğitimi dersi ülkemizde birçok Güzel Sanatlar Fakültesinde birinci sınıf ders programında yer almaktadır. Her fakültenin ders içerikleri farklı olsa da genelde hazırlık eğitimi gibi görülmekte ve modern sanat anlayışının ilke ve kuralları, buna bağlı olarak sanatın grameri, dili teorik çalışma ve uygulamalar yoluyla öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu yazıda birçok fakültede gerekliliği- gereksizliği ve uygulamaları açısından tartışmalı ders gibi görünen temel sanat eğitimi, uygulanan program çerçevesinde üretilen işler üzerinden, sanatsal karşılıkları aranarak, gerekliliği savunulmaya çalışılacaktır.

Sanatta gelişimden çok değişimden söz edilir. Bu ders, klasik atölye eğitiminin gerektirdiği usta- çırak eğiminden farklı, ama onu reddetmeyen çağın gerekliliklerini karşılayan, yaratıcı bireyi hedefleyen yaklaşımdan ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminden sonra, artan üretim, insani ve çevresel sorunların yanı sıra, estetik olmayan ürünlerinde çoğalmasına neden olmuştur. Sanayinin ve teknolojinin en çok geliştiği ülkelerden olan İngiltere başta olmak üzere, birçok Avrupa ülkesi, hızla kirlenen çevrenin yarattığı görsel kirliliğe çözüm olabilecek estetik üretim ve tasarımları önceleyen bireyin eğitimi için, yeni arayışlara yönelmişlerdir. İngiltere'de 1847'de kurulan "Art Manifaktureses" derneği, Fransa'da 1863'de "Güzel Sanatların Endüstriyel Uygulanması Komitesi", 1865'de Almanya'da açılan "Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu" ve nihayetinde 1919'da Almanya'da mimar Walter Gropius tarafından kurulan Bauhaus Okulu bu arayışların ürünüdürler.

Bauhaus Okulu, "1933'te Naziler tarafından kapatılıncaya kadar bir çok ünlü sanatçı, mimar ve tasarımcıların ders verdiği önemli bir sanat ve tasarım okulu olarak bilinir" (Aksel, 2004:9). Bu okulda Paul Klee, Vasily Kandisky, Jhon İItten, Josef Albers gibi çağın ünlü yenilikçi sanatçılarının ders vermeleri, başlı başına dikkat çeken özellik gibi durmaktadır. Faruk Ataleyer, Bahaus Okulunun görevi için "sanatsal yetisi olan insanları, yaratıcı şekillenmeyi başaracak mimar, ressam ve el sanatçısı olarak yetiştirmektir" (Atalayer, 1994:71) der. Okulda, Temel Sanat Eğitimi ağırlıklı olarak hazırlık sınıfında olmak üzere, üst sınıflarda da devam etmekteydi. "Uygulama; tekniği ve mühendislik formasyonu seviyesinde teknolojik işleyişi bilme, orijinal-biricik ve 'ruh dolu' yaratabilecek 'kuvvetli-kültürlü' sanat kişiliğine sahip olma, öğretimin hedeflerindendir" (Atalayer, 1994:71).

> Bauhaus kökenli sanatçı ve tasarımcılar II. Dünya savaşı öncesi geldikleri Amerika Birleşik Devletleri'nde mimari açıdan popülerliklerinin yanı sıra, sanat ve tasarım eğitiminin değişimi yönünde de çok etkili ve belirleyici oldular. Walter Dropius, Harvad Mimarlık Fakültesi dekanı oldu. Hemen ardından Marcel Breuer de fakülteye katıldı. Mholy Nagy daha sonra Chicago Art Enstitute'e dönüşecek olan 'Yeni Bauhaus'u kurdu. Joseph Albers önce Kuzey Carollinna yaylalarındaki Black Mountain College'de kırsal bir Bauhaus kurdu, daha sonrada 1950 de Yale Üniversitesine geçti Mies van der Rohe daha sonra ünlü İllinois Teknoloji Armour Enstitüsüne dekan ve Baş mimar olarak atandı (Aksel Erdağ, 2004:11)

Yazar 1950 sonrasında "Amerikan Rönasansı" diye adlandırdığı dönemin sanatçılarından Rauschenberg'den Rothko'ya kadar birçok sanatçının bu okullardan yetiştiğini hatırlatarak, Bauhaus okullarının etkisini vurgular. Bauhaus Okulunun etkisi ülkemizde de çok büyük olur. Yalçın Karayağız, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Eğitimi Bölümü'nün yayınladığı kataloğun önsözünde ülkemizdeki Alman ekolünün etkileşiminin "1933 yılında Almanya'dan Türkiye'ye gelen Bruno Taut'la" (Karayağız, 2011:4) başladığını belirtir ve Zeki Kocamemi, Ali Avni Çelebi hoca ve sanatçılarımızın bu konudaki değerli katkılarını vurgular. 1969-70 eğitim öğretim döneminde, bugünkü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesinde Altan Gürman ve Ercüment Kalmık tarafından Temel Sanat Eğitimi Kürsüsü kurulur. Temel Sanat Eğitimi dersinin tarihçesini birçok kaynak, 1957 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda ders olarak yer almasıyla başlatırlar. Bugün Marmara Güzel Sanatlar Fakültesinin ana sayfasında yer alan tarihçe bölümündeki fakülte tanıtım yazısı da bu görüşü doğrular niteliktedir.

> 1 Kasım 1955'te Bakanlar Kurulu kararıyla Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu adı altında kuruldu. 1956 yılında, eğitim programını geliştirmek ve görev alacak öğretim elemanlarını belirlemek üzere Prof. Dr. Adolf Schneck danışman olarak görevlendirildi. 1957 yılında eğitime başlayan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'nda Dekoratif Resim, Grafik Sanatlar, Seramik, Tekstil Sanatları, Mobilya ve İçmimarlık bölümleri olmak üzere beş bölüm bulunuyordu. 1962 yılında eğitim programında yenilemeler yapılarak dört yıllık lisans eğitimine geçti. Bauhaus ekolü ile kurulan kurumun hedefi, çağın gereksinim duyduğu yaratıcı, araştırmacı, yenilikçi ve uygulamacı bireyler (Tarihçe, gsf.marmara.edu.tr)

Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu, bugünkü Marmara Güzel Sanatlar Fakültesi değerli hocalarının katkılarıyla tekstilden, seramiğe, vitraydan, duvar halısına, duvar panolarına, gündelik hayatımıza dokunan birçok alanda iş üreten tasarımcı, sanatçıların yetişmesine neden oldu. Kuruluşunda Bauhaus Okulunun uygulama ve ilkelerini edinmiş, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nun öğrenci ve hocaları temel sanat eğitimi dersinin Türkiye'deki okulların programlarında yer almalarında etkili olmuşlardır. Örneğin aynı okul mezunu Ali İsmail Türemen, Mehmet Özerve Faruk Atalayer hocalarımız Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kuruluş ve ilk öğretim yıllarında öğrencilerine dersler vermişlerdir. Faruk Atalayer, Temel Sanat Eğitimi dersinin programının oluşumunda bizzat katkı sunmuş, görev yaptığı Eskişehir Anadolu Güzel Sanatlar Fakültesinden her hafta kendi arabasıyla gelerek, hiçbir ödenek ve ücret almadan öğrencilere derler vermiş, seminerlerle dersi veren öğretim elemanların yetişmesine katkılar sunmuştur. Bu makalede, Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Sanat Eğitimi dersinde üretilmiş nokta çalışmalarının aşama ve yöntemleri incelenerek, İzlenimcilikten günümüze sanatta, karşılıkları aranmaya çalışılacaktır.

Plastik sanatların öğesi olarak nokta

Plastik sanatların öğesi olarak nokta, "Estetik güzelin, görünüşün yaratmada kullanılan teknik 'temel' öğelerinden biri olan 'nokta'; boyutsuz eleman olarak tanımlanıyor. Gözün merceksel yapısının. 'maksimun-minimun ölçü görme' sınırlılığı vardır. Gözün görüp algılayabildiği, en-küçük, minik 'boyutsuzluk' nokta olarak nokta öğesidir (Atalayer, 1994:143). Nokta konusu bu programda plastik dilin görsel elemanı olarak ele alınmaktadır. Noktanın dairesel karakteri gereği, biçim oluşturmada sınırsız olanaklara sahiptir. Noktanın, sıklığı-seyrekliği, üst üste binişi, yönelimleri ve noktanın tipi, gibi örgütleme teknikleriyle nokta, bireyin duygu ve düşüncelerinin aktardığı bildirişim elemanına dönüşür.

Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Temel Sanat Eğitimi ders içeriklerinde programın amacı şu şekilde açıklanmıştır. Plastik sanatlar alanının temel kavram ve öğeleri olan nokta, çizgi, leke, form, ışık-gölge, renk, doku, yön, ölçü ve aralık gibi anlatım öğelerini, zıtlık-uygunluk, simetri ve tekrar gibi uygulama ilkeleri çerçevesinde örgütler. Gördüğü nesneyi çizebilme, çizimini parçalara ayırıp yeniden örgütleyebilme gibi, deneysel çalışma değişkenlikleriyle, plastik sanatların gramerinin kavrama ve uygulama çalışmalarını içerir. Olarak belirtilmiştir.

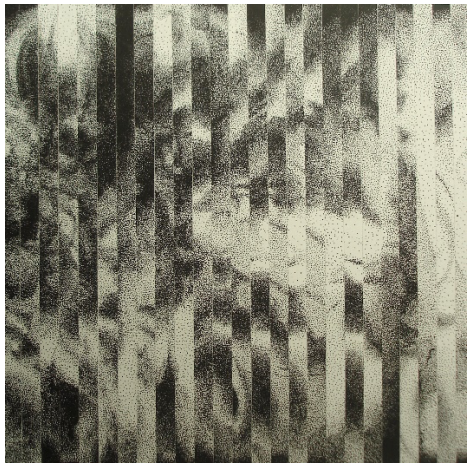

Ali Haydar Kirmitçi

Her çalışma ve teknik, genel amaçlar içerisinde özel amaçları da içermektedir. Nokta çalışması da plastik sanatların dili içerisinde olmazsa olmazı olan açık-koyu orta tonun öğretilmesi, kavranması ve içselleştirilmesinde oldukça etkili bir çalışmadır. Çalışma öncesi, ton çubuğu çalışması,yapmak hem çalışma için, hem de sanatın dilinin öğrenme açısından yararlı olacaktır. Uygulanan programda ilk konu olarak "serbest nokta" konulu çalışma verilmektedir. Bu çalışmada ilke olarak yüzey üzerindeki noktaların:

1) Sıklığı-gevşekliği (Yoğunluk şiddeti)
2) Yönelişleri (Toplama-dağılma hızı)
3) Girişimleri (Üst üste binme, kesişme yeğinliği)
4) Noktanın tipi (Biçimsel karakteri)

Yüzeyi salt yüzey olmaktan çıkarıp, zengin biçimsel ifadelere, anlamlı mesaj sükrüktürüne dönüştürür (Atalayer, 1994:145). İlkeleri verilmekte ve öğrencilerden, noktaların yoğunluğu sonucu oluşan görsel etkilerinden, serbest çağrışımlar yoluyla doğaçlama yapmaları beklenir.

Temel Sanat Eğitimi dersinin amaçlarından biri de öğrencilerin önceden edindikleri kalıp değerlerinin kırılmasıdır. Benzetme kültürü içerisinde büyüyen öğrenci öncelikle yaptığı çalışmaları, elde ettiği lekeleri sürekli

doğadaki bir biçime ya da geometrik biçimlere benzetme çabası içerisinde olacaktır. Oysa bu ilk çalışmada soyut-non figüratif olması istendiğinde öğrencinin ilk karşılaştığı zorluk, benzetme alışkanlığı olmaktadır. Doğadaki bir biçime benzetmeden elde edilen soyut güzellik, sanatın dili öğretmede daha etkili—hızlı kavrayışı sağlamaktadır. Benzetme yoluyla elde edilen başarıda, ölçüt benzerlik üzerine kurulmakta, sanatın dilini oluşturan zıtlık-uygunluk, simetri, tekrar, açık-koyu gibi ilkelerin kavrayışı biraz daha ötelenmektedir. Oysa bu ilk çalışmayı soyut bir dil üzerinden gerçekleştirmek, sanatın ilkelerini uygulama açısından daha kalıcı sonuçlar oluşturacağı düşünülmektedir.

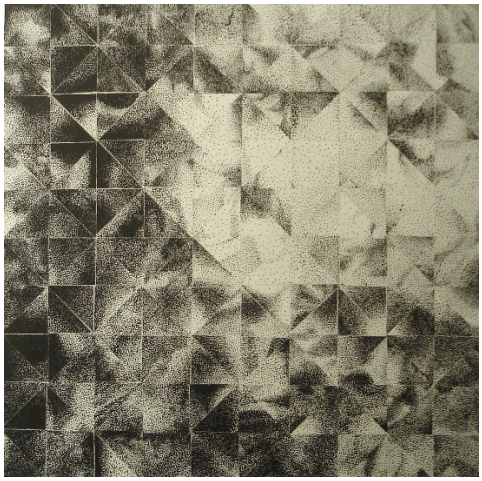

Ali Haydar Kirmitçi

Uygulanan Temel Sanat Eğitimi programının yenilikçi, önemli özelliklerinden biride, yapılan çalışmanın fotokopilerinden iş üretmektir. Çoğaltılan fotokopilerden, dikey eksenlere böl, dikey ve diyagonal örgütle, eşkenar üçgenlere böl, serbest parçalara ayır ve yeniden örgütle. Yine orijinalden elde edilen fotokopiye öyle bir şey ekle ve çıkar ki yeni bir kompozisyon oluşsun gibi, kural ve koşullar verilerek, öğrencilerin oyun mantığıyla, deneme yanılma yoluyla, yeni yaratıcı biçimler keşfetmeleri, kompozisyon oluşturmaları amaçlanmaktadır. Bu yoğun deneyim, öğrenciyi alternatif keşiflere yöneltmekte, onları cesaretlendirmekte, yapabilirliklerini artırmaktadır. Bu çalışma teknikleriyle üretilen işlerin, güncel sanat işlerin üretimlerine alt yapı oluşturmaları, günümüz sanatçılarının üretimlerine olan benzerlikleri ise ayrıca heyecan konusudur.

Remzi Samra

Muazzez Kurtuluş

Kuşkusuz bu çalışmalarda beklenen sanatsal üretimler değildir. Eskilerin deyimiyle bu işler birer temrin niteliğindedir. Dolayısıyla bu çalışmalarda beklenen, özgünlüğün yanı sıra zıtlık-uygunluk, simetri, tekrar, açık-koyu ve bütünlük gibi sanatın uygulama ve değerlendirme ilkelerini uygulamalar yoluyla deneyimlemek, yapa bilirlikleri artırmaktır. Bir diğer çalışma konumuz noktanın izi çalışmasıdır. Serbest nokta çalışmasında öğrenciden titiz bir işçilik, beklenirken, bu çalışmada malzemenin olanaklarından yararlanarak daha hızlı sonuç alana bilinecektir. Temelde doğada nokta izi yapan elemanların mürekkebe batırılarak izinin kâğıda aktırılmasını içermektedir. Ancak çeşitli teknik ve teknolojiler yararlanarak çalışmanın olanağını genişletmek mümkündür. Örneğin sprey çalışmaları hem hızlı sonuç alınması hem de anlatım çeşitliliklerini içermesi açısından, zengin olanaklar sunmaktadır.

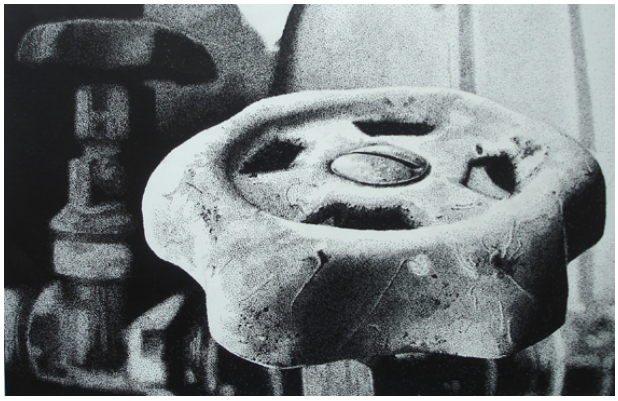

Tayfun Akdemir

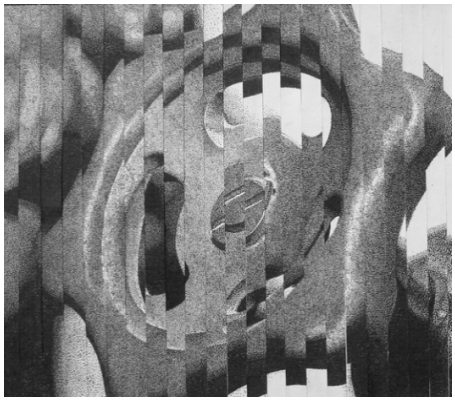

Muazzez Kurtuluş

Endüstriyel/doğal obje, nokta etüt çalışması ise programın önemli çalışma gurubunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada daha önce nokta çalışması yapmış öğrencilerden fotografik gerçeklikte, noktayla etüt edilmiş çalışmalar beklenmektedir. "Görsel bilme, gördüğünü çizme, görüneni parçalama, parça bütün ilişkilerini çözümleme, var oluş anlamını kavrama ve yapılara dayanan 'yeniden örgütleme' sonucu; bireysel olarak benimsenip-özümsemiş, estetik değer ve normlarla bilgi sentezleri, aklı, mantığı ve zekayı içinde taşı" (Atalayer, 1994:91). Nesnenin gerçekliğini veren ışık-gölge ilişkisini, zemin biçim ilişkisini çözümleyebilme bu çalışmanın amaçlarındandır. Nesnenin fotografik çözümlemesi öğrencide yapabilirlik duygusu ve güvenini oluşturmaktadır. Bauhaus ekolü amaçlarından da olan zanaat ve sanat/tasarım hedefi bu çalışmalarla doğrudan örtüşmektedir. Yapılan nokta etütlerde etkili, titiz, temiz fotografik benzetme becerisi ve çalışmanın fotokopisini parçalayıp yeniden zemin biçim ilişkisi içerisinde örgütlemeleri beklenmektedir. Rudolf Arnheim, Görsel Düşşünme kitabının "Parçaları Birleştirmek" bölümünün birçok yerinde, parçaların benzerlikleri üzerinden kurulacak, gruplaşmalara ve bu örgütleme sonucunda ulaşılacak bütünlük ilişkilerine değiniyor. "Şeyler sık sık bir arada görülürlerse ya da birbirlerine benzerlerse, bir birileriyle bağlantılı hale gelirler (Arnheim,2009:71). Fotokopilerin çeşitli geometrik ya da serbest parçalamalara ayırarak, yeniden örgütleme çalışmaları, Gestalt'ın Uygunluk-Benzerlik, Aralık Oranlaması, Ayırıcı Nitelik, gibi "Görsel Algıda Biçim Düzenleme İlkeleri" ile de örtüşmekte, bu ilkelerin tekrarlar yoluyla kavranması, uygulamaya dönüşmesi açısından da bu yeniden örgütleme çalışmaları, önemli olmaktadır.

Sanatta Nokta

Bu bölümde, temel sanat eğitimi dersi kapsamında üretilen işlerin sanat tarihinde karşılıkları aranamaya çalışılacaktır. Amaç öğrencilerin sanatın dilini öğrenme süreçlerinde onlara sunulan konuların sanatta karşılıklarını tartışarak, ele alınan konuların/elamanların, olanaklarını ve seçeneklerini tanıtmak, onları cesaretlendirmektir. Noktayı plastik elaman olarak ele alarak sanat tarihinde ilişkilendireceğimiz birçok çalışma ve teknikler buluna bilinir. Nokta çalışmasını, Emprestyonizm ve sonrası Puantilizm'le ilişkilendirmek daha doğru olacaktır. Bilimsel çalışmalar, teknolojik gelişmeler, Isaac Newton'un güneş ışığını elmas prizmadan geçirerek, yedi renge ayırması, fotoğraf makinesinin icadı, sanatçıların yeni olanakları keşfetmelerine neden olmuştur. İzlenimciler sadece gün ışığını Claude Monet'in Rouen Katedrali, Saman Yığınları dizi resimlerindeki gibi değişik gün ve saatlerdeki değişen ışığının etkileri aramakla kalmamışlar, renk algısının beyinde oluştuğunu da keşfetmişlerdir. Post/Neo Empresyonistlerden, Seruat, renkleri ayrıştırarak kullanılmasını, 'Divizyonizm' olarak tanımlar. "Eleştirmen Felix Feneon(1861-1944) bu tekniğe 'Puantilizm' (Noktacılık)der ve Seruat tarafından oluşturulan akımı tanımlamak için 'Neo-Empresyonizm' terimini türetir. Neo-Empresyonistler, Divizyonizm veya Puantilist teknikler ile daha bilimsel bir renk ve ışık anlayışı geliştirirler"(Stephen Farthing, 2012: 130). Serat'ın "*Grande Jatte Adası'nda Bir Pazar Öğleden Sonrası"* adlı resminde yalın renk ve tonlarını yan yana kullanarak izleyicide bütünleşmiş yeni bir renk algısı oluşturur. Stephen Farthing Serat'ın bu yapıtı için "Eserlerinde, ışıldayan yansımalar veya geçişli ışık efektleri yoktur. Bunun yerine, Seruat'ın figürleri daha durağan ve heykelsidirler ayrıca zaman üstü bir nitelik taşırlar (Stephen Farthing, 2012: 131) der. Benzer etkileri Paul Signac, Camille Pissarro'un resimlerinde de görürüz.

Georges Seruat

Salvador Dali

Gittikçe gelişen baskı teknolojilerinin ürünleri, sanatçılara daha çok malzeme olurlar. Bu malzemeleri sadece Picasso ve Georges Braque'nin kolajlarında görmeyiz, Dada sanatçılarının kolaj-fotomontajlarında, Kurt Schwittters, Robert Rauschenberg, Pop Art Sanatçıları, Village ve Burhan Doğançay'ın kolajlarında görürüz.

Salvador Dali'nin "Ölü Ağabeyimin Portresi" adlı resmi matbaada tram/noktalama tekniğini çağrıştırır. Noktaların ton farklılıkları ve büyük-küçük ilişkisinden yararlanarak Dali, geçirgen bir görüntü elde etmiştir. Oldukça büyük boyutlu olan bu resim çeşitli simge ve anlatımlarla örgülüdür. Dali'nin, ölü ağabeysinin portresi tuval yüzeyinin büyük bir alanını kaplamasına rağmen, noktalama tekniğinin yarattığı geçirgen etkiyle zemini kapatmaz. Bu da resme ilahi, mistik bir etki yaratır. Nokta öğesini kullanan diğer bir sanatçı da Sigmar Polke'dir. Polke ve Roy Lichtenstein gibi bazı Pop Art sanatçıları da nokta tekniğini sık kullanırlar (Raster noktacıkları). Bu teknik baskıda kullanılan tram tekniğini çağrıştırır. Bu baskı tekniğinin de renklerin ayrı ayrı noktalara ayırarak baskı kalıpları oluşturularak basılması esasına dayanmaktadır. Noktaların renkleri, sıklığı-seyrekliği büyüklük-küçüklükleri ve üst üste basılmalarından görüntüler elde edilmektedir. Sigmar Polke'in "Tavşan Kızlar (Bunnies) örneğinde imgeyi adeta atomlarına ayırmakla, kapitalizmin kadın cinselliğini pazarlamasına bir eleştiri yapılıyordu" (Hopkins,2018:142). Sanatçı noktaların üst üste binmesi, sıklığı –seyrekliği ve renk öğesiyle şehvet duyulan fotografik görüntüyü bozmuştur. Böylece sanatçı popüler kültürün yarattığı simgeleri, yine popüler kültürün diliyle eleştiri getirmiştir.

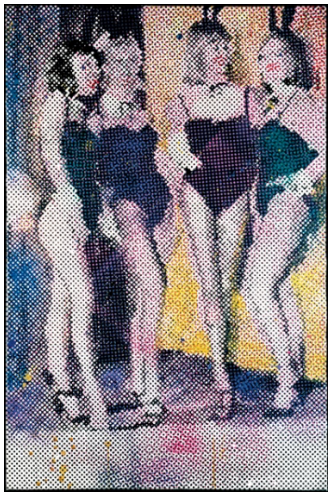

Sigmar Polke

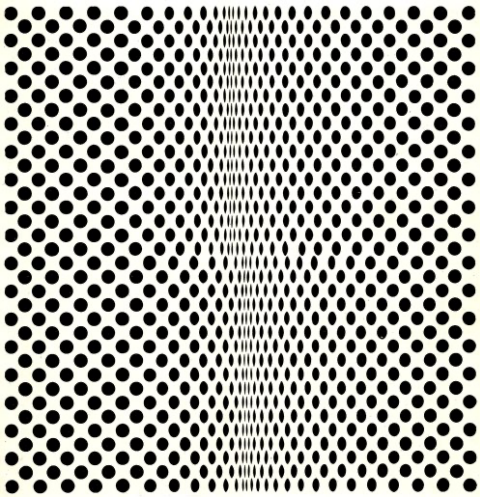

Bridget Riley

Pop Art Sanatçıları gibi Op Art sanatçıları da nokta, çizgi, kare, daire gibi elemanları yapıtlarında sıkça kullanmışlardır. Bridget Riley, "Fission" adlı yapıtında sistematik olarak gittikçe küçülen dairelerin yarattığı derinlik etkisiyle optik yanılsama yaratır. Viktor Vaserely' de gittikçe sistematik olarak büyüyen dairelerle dış bükey bir etki yakalar. Mehmet Yılmaz'ın da belirttiği gibi, Aslında Op Art sanatçıları da bir başka biçimde betimlemeci sanatın yanılsamacı etkisini soyut, yalın geometrik biçimlerle yakalama çabası içerisindeydiler (Yımaz, 2006:197).

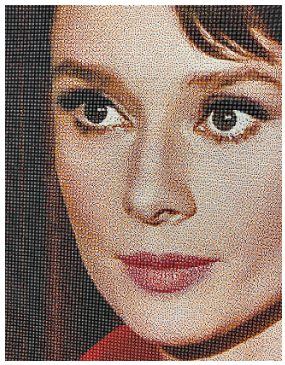

Çağatay Odabaş

Çağatay Odabaş

Biçim olarak nokta çağrışımlı işleri özellikle Pop Art ve Op Art sanatçıları çalışmalarında sıklıkla kullanmışlardır. Bu belki de ofset tekniğinin yarattığı olanaklarında bir benzeriydi. Yayoi Kusama da ise nokta, neredeyse takıntılı bir biçime dönüşür. "O yaşamı boyunca gördüklerini, yaşadıklarını, düşündüklerini yuvarlak lekeler halinde genellikle kırmızı tonu kullanarak uygun gördüğü her yere uygulamıştır. Kimi zaman dışavurumcu bir anlayışı benimsemiş, kimi zaman da eleştirel yaklaşmıştır. Tuvale, duvarlara, caddelere, parklara, ağaç gövdelerine, elbiselere, ayakkabılara, hayvanlar üzerine, insan bedenine, doğada uygun gördüğü her yere uygulamıştır" (Kıran Hasan, :122) Yine Michael Bird' "Sanatçı Mektupları" adlı kitabında Yayoi Kusama'ın Donald Judd2a yazdığı mektubun açıklama kısmında sanatçı için, "Yeni resimlerindeki yer yer on metreyi bulan ağlar sayılmayacak kadar çok, küçük boya izlerinden oluşur ki bu, Kusama'nın halüsinasyonların neden olduğu paniği kontrol edebilmek adına geliştirdiği bir stratejidir"(Bird, 2020:93) der. Kusama için nokta, puantiye saplantılarının, tutkulu mücadeleci, savaş karşıtı, hippi, feminist kimliğinin görsel simge, ifade araçları gibidirler.

Farklı teknik ve ifade biçimlerinin arandığı günümüz sanatının zengin ortamında, ofset tekniğinin ve pop sanatın ürettiği noktalama teknikleri, değişik anlatım biçimleriyle bugün hala sanatçıların ilgisini çekmektedir. İnternet kullanımının yaygınlaşması, sosyal medya Pinterest gibi görsel arşiv siteleri bu tekniğin sevilmesine ve yaygınlaşmasına katkı sağladı. Noktayı, maddeyi oluşturan atomlar gibi düşünürsek, siyah-beyaz ya da sonsuz renkli noktaların yan yana ve üst üste gelmesi, sanatçıya biçim oluşturmada zengin olanaklar sağlamaktadır. Bu çalışmalarda şaşırtıcı olan, alışa geldiğimiz dokunun noktalarla oluşturuluyor olmasıdır. Bu da bizi temel sanat eğitimi dersinde öğrencilerimize öğretmeye çalıştığımız, yöntemleri çağrıştırıyor. Bir nesnenin rengini, dokusunu, mekânını, işlevini değiştirerek o nesneye sanatsal ifade yükleyebilir, şaşırtıcı kılabiliriz.

Günümüz genç sanatçılarından Çağatay Odabaş da noktasal etkilerin yarattığı biçimsel dili kullanan sanatçılardandır. Sanatçı röportajında sinema tarihinin ikonik tiplerini, bazen de fark edilmeyen ayrıntıları öne çıkararak, bu kareleri sadece yedi rengi kullanarak betimlediğini ifade eder. Sanatçı titiz bir çalışmayla noktaları öylesine ustaca yan yana kullanır ki, biz tuval yüzeyinde, detayda yan yana duran nokta ve renkleri, belirli bir uzaklıkta bütünleştirir ve yanılsamalı hiper bir gerçeklik algısıyla karşı karşıya kalırız. Isaac Newton'un güneş ışınlarını prizmadan geçirerek gök kuşağının yedi rengini, bilimsel olarak görünür kılmasından sonra, benzer etki arayışlarını İzlenimcilerde, Seruat'da Dali'de, Sigmar Polke'de, Op Art sanatçılarında da görürüz. Güzel ve etkileyici olan şu ki, geçmişten günümüze sanatçılar, benzer yöntem, teknik ve malzemeyi kullansalar da, her seferinde eserlerindeki yeni ifade çimleriyle bizi şaşırtmaya, etkilemeye devam etmektedirler.

Sonuç

Bu çalışmada plastik sanatların en küçük birimi olan nokta konusunun Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Temel Sanat Eğitimi dersi kapsamında nokta konulu işlerin veriliş amaç yöntem ve teknikleri incelenmeye çalışılmıştır. Konu, sanat tarihi ve günümüz sanatçılarının işleri üzerinden örneklendirilerek, öğrenci tarafından üretilen işlerin/temrinlerin sanatta karşılıkları aranmaya çalışılmıştır. Amaç, noktanın biçim alma olanaklarının yansıra, uygulanan yöntem ve teknikler tanıtılarak, konuyla ilgili olanlara öğreten/öğrenenlere çalışma önerisinde bulunmak, dersin gerekliliğine bir kez daha vurgu yapmaktır.

Plastik sanatların bir elemanı olan nokta, biçim alma olanaklarının sınırsızlığı açısından, güzel sanatlar eğitimi veren kurumlar için, birçok kazanımı olan, verimli bir çalışma olarak görülmektedir. Konuların tek tek veriliş amacının yanı sıra genel anlamda, öğrenci nokta konusunun gerektirdiği sabırlı titiz çalışma ile zanaat/ sanat arasında ilişkiyi kavrayacak, açık-orta-koyu ton olmak üzere sanatın birçok ilke ve kurallarından oluşan dili kullanarak, özgün iş üretmiş olacaktır. Bu üretilen özgün işlerin fotokopileri üzerinden, önerilen teknik ve yöntemlerle (Çoğaltılan fotokopilerden, dikey eksenlere böl, dikey ve diyagonal örgütle, eşkenar üçgenlere böl, serbest parçalara ayır ve yeniden örgütle, ekle ve çıkar vb.) hızlı, yoğun ve çokça kompozisyon oluşturma deneyimi kazanacaktır. Fotokopiden üretilen işler, oyun mantığıyla oluşturulduğu için, sıra dışı, yeni buluş ve deneyimlere açık çalışmalar ve yöntemlerdir. Öğrencilerin ürettiği işlerle, günümüz sanatçılarının, bizi şaşırtan işleriyle bağlantılar kurularak, onlara yeni heyecan ve bakış açıları kazandırılması amaçlanmıştır.

Kaynaklar

Akdeniz Halil ve Aksel Erdağ. Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Üzerine Düşünceler ve Bir Bakış Açısı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları Sayı :10,1989

Aksel, Erdağ. Temel Sanat Kararları. Eskişehir: Anadolu Sanat, Sayı:15, Bahar 2004

Arnheim Rudolf, Görsel Düşünme. Çev.Rahmi Öğdül. İstanbul: Metis Yayınları, 2009

Atalayer, Faruk. Çağdaş Temel Sanat (Tasarım) Eğitimi ve Postmoderinite-Geleneksellik. Eskişehir: Anadolu Sanat, Sayı:15 Bahar 2004

Bird, Michael. Sanatçı Mektupları Leonardo da Vinci'den David Hokney'e . Çev. Ebru Berrin Alpay. İstanbul: Hayal Perest Yayınları, 2020

Çekil, Cengiz. Sanat Eğitimi ve Temel Sanat Eğitim, Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Üzerine Düşünceler ve Bir Bakış Açısı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları Sayı :10,1989

Çellek, Tülay ve Sağocak A. Mehtap. Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık. İstanbul: Grafik Kitaplığı, 2014

Gençaydın, Zafer. Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Üzerine Düşünceler ve Bir Bakış Açısı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları Sayı :10, 1989

gsf.marmara.edu.tr (Erişim, 30.06.2022)

Sanatın Tüm Öyküsü. Genel Editör, Stephen Farthing, Önsöz, Richard Corc, Çev, Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu. İstanbul: Hayalpereset Yayınevi, 2012

Hopkins David, Modern Sanattan Sonra (Çev. Firdevs Candil Erdoğan). İstanbul: Hayalperest Yayınevi, 2018

Kıran, H. (2013). Puantiyeli Sonsuzluğun Obsesif Sanatçısı: Yayoi Kusama. Eskişehir: Sanat ve Tasarım Dergisi 4, 117-126 .2013

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Eğitimi Bölümü cilt 1.İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, 2011

Tepecik, Adnan ve Toktaş, Pınar. Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitim. Ankara: Gece Kitaplığı, 2014

Yılmaz, Mehmet. Modernizmden Post Modernizme Sanat. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2006

THE POSSIBILITIES OF DOT WORK IN BASIC ART EDUCATION AND ITS EQUIVALENTS IN ARTIST'S WORKS

Hüseyin SÖNMEZ

ABSTRACT

As a legacy of the Bauhaus School/Echo, the Basic Art Education course is taught as a first-year course in many fine arts faculties of our country. As a general purpose, within the scope of the course, the principles and rules of art, grammar, language, elements of plastic arts such as point, line, stain, color, texture are tried to be taught through practical and theoretical studies within the framework of application and evaluation principles. This course, unlike the classical, master-apprentice workshop training, is the result of educational models that aim to train designers and artists who will make the environment aesthetically pleasing, as an alternative to the increasingly visual/physical pollution of nature by technology and industrial products. Although the curricula of the schools differ, mostly within the scope of this course, the subject of dot is included in the framework of teaching the principles of light-medium-dark tone in art.Within the scope of the article, the techniques and methods of the works produced on the subject of dot work in the Basic Art Education course of Mersin University Fine Arts Faculty were discussed. The point subject is considered as the smallest element of the plastic arts, and the possibilities of forming the composition and taking shape are examined in terms of the diversity of techniques and methods. The subject, which is very effective in teaching the language of plastic arts, has been tried to be examined through art history and works produced in today's art.

Keywords: Art, point, language, form, basic art education